

11. Военная доктрина Республики Узбекистан : Утверждена постановлением Олий Мажлиса Республики Узбекистан от 30 августа 1995 г. № 105-I // Ведомости Олий Мажлиса Республики Узбекистан. – 1995. – № 9. – Ст. 180.

Стаття надійшла до редакції 23.12.2013 р.

B. P. Chobitok

MILITARY SECURITY OF THE STATE IN DOCTRINE OF NATIONAL SECURITY

In article relevant aspects of formation and implementation of state policy in sphere of prevention and reaction to emergency of military nature are analyzed. Proved that theoretical and practical interest in legal issues of military security associated with the political, social, economic transformations taking place in area of national security of a state. So, driven by the need for a comprehensive, integrated, using modern methods of learning, taking into account the latest advances jurisprudence study of patterns of formation and development of the Military Doctrine of Ukraine, identify ways of improving it.

Established that current Military Doctrine of Ukraine is the leading system of views on causes, nature and character of modern military conflicts, principles and ways of preventing its, preparing state for possible armed conflict, as well as use of military force to protect state sovereignty, territorial integrity and other vital national interests.

The basic provisions of the military doctrine of Ukraine and some countries of the former Soviet Union (Russian Federation, Republic of Kazakhstan, Republic of Belarus, Republic of Moldova, Republic of Uzbekistan), which is the basis for the preparation and adoption of military-political and military-strategic decisions, developing policies and programs in the military field. It is emphasized that the main idea of the military doctrine of any country – strengthening its defensive nature and definition of officially accepted views on military construction, training and employment of the Armed Forces and other military formations for armed defence of national interests in this area. The implementation of military doctrines should be achieved through complex political, economic, social, military, informational, legal and other measures to ensuring the military security and defence. These doctrines should be the basis for preparation and adoption of military-political and military-strategic decisions, developing programs in military spheres.

Keywords: *military security, military doctrine, state policy, emergency, national security, improvement.*

УДК 341.17(4):352(045)

Д. С. Шупик

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У ПРОЦЕСАХ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВОПОРЯДКУ

Стаття присвячена дослідженню такого явища, як конституціоналізація муніципального правопорядку, та ролі міжнародних стандартів у процесі його здійснення. Автор досліджує поняття конституціоналізації, виявляє її основні характеристики, виділяє загальні напрямки процесу конституціоналізації муніципального правопорядку та констатує роль європейських стандартів локальної демократії в здійсненні цих процесів.

Результатом дослідження стало викладення авторської позиції, щодо визначення процесу конституціоналізації муніципального права та визначення різних факторів впливу на цей процес міжнародних правових стандартів.

Ключові слова: *конституціоналізація, міжнародні стандарти місцевого*

самоврядування, конституціоналізація муніципального права, конституційна легалізація.

Постановка проблеми. Закріплення інституту місцевого самоврядування на рівні Конституції України відображає важливість цього демократичного інституту для суспільства та гарантує його швидке становлення та сталий розвиток в незалежній демократичній державі. При цьому, легалізація локальної демократії на найвищому правовому рівні обумовлює його подальшу деталізацію у національному законодавстві та загалом являє собою процес конституціоналізації муніципального права.

Конституціоналізація – відносно нове та малодосліджене поняття для української юридичної науки, яке потребує сьогодні особливої уваги з боку національної правової доктрини. Як вказує з цього приводу Ю. О. Волошин «поряд з поняттями «конституціоналізм», «правова і конституційна держава», «реалізація конституції», «конституційне забезпечення» сучасна наука конституційного права почала оперувати поняттям «конституціоналізація правового порядку». Таке понятійно-категоріальне оновлення вимагає зміни попередніх уявлень про забезпечення верховенства права, правової держави, про взаємодію конституції і правової системи країни як в умовах сталого розвитку, так і в період кардинальної трансформації держави і суспільства» [1, с. 284].

Крім того, визнаючи важливу роль європейських стандартів локальної демократії у становленні місцевого самоврядування в Україні, цікавим виглядає такий практично недосліджений зріз заявленої проблематики, як вплив норм міжнародних договорів на конституціоналізацію муніципального правопорядку. Проблематика впливу європейських стандартів локальної демократії на конституційно-правове забезпечення місцевого самоврядування останнім часом набуває особливої актуальності у зв'язку із посиленням ролі міжнародного права у регулюванні суспільних відносин.

Грунтовні та монографічні дослідження обраної проблеми практично відсутні, попри те, що проблема конституціоналізації правової системи України має вагомe значення як для вирішення суто наукових завдань, так і для юридичної практичної діяльності, адже право зорієнтоване на забезпечення суспільства спеціальним юридичним інструментарієм, призначеним для досягнення важливих цілей [2, с. 277].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед вчених, роботи яких звертають увагу на явище конституціоналізації та фактично заклали базу для наведеного дослідження необхідно вказати такі особистості як: М. О. Баймуратов, О. В. Батанов, М. С. Бондарь, Ю. О. Волошин, В. Д. Зорькін В. М. Кампо, М. П. Орзіх, Я. В. Чернопищук.

При цьому, питання конституціоналізації муніципального правопорядку та питання про роль та місце загальноприйнятих міжнародно-правових норм в цьому процесі залишаються нез'ясованими.

Мета дослідження полягає в тому, щоб виявивши основні характеристики процесу конституціоналізації муніципального правопорядку, визначити роль, яку відіграють в цьому процесі міжнародні правові стандарти.

Виклад основного матеріалу. Для аналізу процесів конституціоналізації місцевого самоврядування уявляється необхідним розглянути етимологічний зміст та значення категорії «конституціоналізація», що є підґрунтям для дослідження явища конституціоналізації місцевого самоврядування.

У юридичних та економічних словниках конституціоналізація розглядається, як процес закріплення будь-яких положень в тексті конституції, надання їм конституційної сили [3]. Такій підхід до визначення конституціоналізації як процесу, безумовно може бути використаний лише в вузькому розуміння цього явища, адже

вплив конституції ні в якому разі не обмежується суто прямим застосуванням конституційних норм. Свого часу Ю. О. Тихомиров, звернувши увагу на проблематику конституціоналізації, вказував на підстави для її здійснення: по-перше, Конституція посідає провідне місце у правовій системі; по-друге, Конституція – це нормативний акт, який має найвищу юридичну силу; по-третє, Конституція виступає потужним правоутворювальним чинником: і в розумінні прямої дії її норм, і завдяки нормативно-орієнтаційному впливу на процес законотворчості; по-четверте, Конституція слугує головним нормативно-правовим критерієм тлумачення та застосування всіх юридичних актів та провадження юридичних дій [4, с. 18].

Тобто, говорячи про конституціоналізацію муніципального права, треба розглядати не лише процес закріплення місцевого самоврядування в Основному Законі, але й механізми приведення норм та інститутів муніципального права у відповідність із «буквою та духом» Конституції, що полягає в забезпеченні гармонійної взаємодії норм конституційного та муніципального права, а також вироблені конституційно-правовій методології оптимізації всієї системи місцевого самоврядування [5 с. 22].

Розглядаючи конституціоналізацію суто як процес легалізації муніципально-правових відносин на рівні найвищої національної правової форми - національних конституцій, можемо констатувати, що в Конституції України міститься більш за двадцять статей, які в той чи іншій мірі торкаються питань місцевого самоврядування, найбільш важливе значення з них мають положення статей 7, 13, 140, 142 та 143 [6]. В цих статтях містяться норми, що визнають і гарантують місцеве самоврядування, як одну з форм децентралізованого управління та основу конституційного ладу в державі. Саме в Конституції закріплено найважливіші вихідні дані для створення умов організації та діяльності місцевого самоврядування [7, с. 190].

На сьогодні, конституції переважної більшості країн несуть в собі норми про визнання права територіальних громад на самоврядування та положення, що встановлюють базові основи інституту місцевого самоврядування (наприклад, Конституція України - Розділ 11 «Міське самоврядування», Конституція Польщі - Розділ 7 «Територіальне самоврядування», Конституція Португалії - Розділ 3 «Муніципія» тощо). Більш того, сучасні дослідники зазначають, що конституційні норми, які легалізують місцеве самоврядування мають певні схожі елементи такі як: визнання державою місцевого самоврядування, адміністративно – територіальний поділ країни; основні повноваження та функції муніципалітетів; форми здійснення самоврядування громадами; адміністративний нагляд за їх роботою та гарантії місцевого самоврядування. Певна уніфікація конституційних положень пояснюється впливом міжнародного права, тобто законодавець використовує в процесі підготовки положень тексту Основного закону міжнародні стандарти, які мають нормативне закріплення в документах, розроблених в рамках міжнародних міжурядових організацій (переважно Ради Європи) [8, с. 158].

Наведене є проявом впливу міжнародних муніципальних стандартів на конституціоналізацію місцевого самоврядування через їх імплементацію до національних конституцій. Саме через цей механізм, як вказує М. О. Баймуратов, виникає могутній синергізм національного та міжнародного правопорядків, що володіє кумулятивним зарядом та мультиплікативним ефектом [9].

На цьому етапі нашого дослідження варто навести вислів Г. Кельзена, який вказує, що «правова норма (у тому числі й конституційна - авт.) повинна бути не тільки дійсною, а й дієвою» [10]. Безумовно, норми Конституції можуть бути використані, як норми прямої дії, проте найбільш повно дія конституції відбувається через деталізацію її положень у національних законодавчих та підзаконних актах. Конституційна норма, що легалізує окремих аспект місцевого самоврядування може ефективно діяти лише в

тому випадку, коли їй відповідають прийняті профільні законодавчі акти, закони загального характеру та підзаконні акти.

При цьому, конституціоналізація місцевого самоврядування, як явище, в досліджуваному аспекті включає в себе не тільки відображення та деталізацію муніципально-правових норм Основного Закону в інших джерелах права, але й відповідність всього масиву профільного муніципального законодавства нормам та принципам Конституції та національній конституційній доктрині.

З цього приводу, слушною виглядає позиція М. П. Орзіха, який наполягає, що «...конституціоналізація – це процес, орієнтований не тільки на приведення суспільних відносин у відповідність конституційним вимогам та постулатам, але ж й на «примішування» конституційних ідей і норм до іногалузевих правовідносин...» [11, с. 22]. Не останню роль в цьому процесі відіграє й національна конституційна доктрина, адже «рівень конституціоналізації суспільних відносин у державі прямо пропорційний рівню розвитку науки конституційного права [12, с. 61].

Наведене свідчить нам, що конституціоналізація місцевого самоврядування знаходить свій прояв в тому, що муніципальне право ввбрало в себе окрім муніципально-правових норм Конституції загальні (принципи: законності, демократизму, публічності та ін..) та спеціальні (зокрема, принцип автономної правотворчості суб'єктів місцевого самоврядування, підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами органів та посадових осіб місцевого самоврядування) конституційні принципи та конституційні норми, що традиційно відносяться до інших галузей права. До останніх можна віднести, зокрема, муніципальні права людини та громадянина, в які «інтерпретовані конституційні права людини» (М. О. Баймуратов) [13].

Такий процес є ніщо інше, як конституціоналізація муніципального законодавства, що формується із урахуванням базових конституційних принципів і норм, які виступають певним каркасом для всього позитивного законодавства [14].

Враховуючи наведене, ми можемо говорити про вплив на конституціоналізацію муніципального правопорядку й інших європейських стандартів (окрім стандартів місцевого самоврядування), що знайшли відображення в національній Конституції. Найбільш чітко такий процес виражається на прикладі європейських стандартів прав людини. Як з цього приводу зазначає М. О. Баймуратов, у контексті муніципальних прав особистості вибудовується технологічний ланцюжок: міжнародні стандарти прав людини – конституційні права і свободи людини і громадянина – муніципальні права і свободи особи, заснований на наступності й міжнародному визнанні муніципальних прав особистості [13].

Саме такі позиції до визначення феномену конституціоналізації, надають сьогодні науковцям підстави для констатування зростаючої ролі конституційного права, яка зумовлена сучасним визнанням пріоритетності прав людини та громадянина не тільки на доктринальному рівні, але й найавторитетнішими міжнародними та регіональними організаціями, як ООН та ЄС в їх резолюціях та рішеннях [15 с. 50].

Говорячи про конституціоналізацію муніципального правопорядку, неможна забивати й про зворотній вплив, вплив конституційного права на міжнародне. Як вказує Ф. Ф. Мартенс, «якщо міжнародне спілкування і внутрішня спорідненість народів ґрунтуються на спільності їх соціальних елементів, то зрозуміло, що ставлення міжнародного права до суспільного права є найбільш близьке» [16, с. 103]. Національні доктрини конституціоналізму, норми та принципи, що закріплені в конституціях країн, що співпрацюють, безумовно впливають на правові відносини між ними та як результат знаходять нормативне закріплення в міжнародних договорах. «Ті внутрішні закони які визначають соціальний устрій, взаємні права та обов'язки громадських класів і

держави», вказує Ф. Ф. Мартенс, «очевидно повинні впливати на право, що забезпечує соціальні інтереси кожного народу в галузі міжнародних зносин. Те ж саме треба сказати про державне (мається на увазі конституційне – авт.) право. Внутрішні державні порядки завжди відображаються на порядку, існуючому в міжнародних відносинах» [16, с. 104].

Конституціоналізація міжнародного правопорядку останнім часом значно актуалізується через суттєве підвищення ролі міжнародно-правових норм у регулюванні значного обсягу національних питань, які до останнього часу традиційно врегульовувались лише внутрішньодержавним правом.

Неможливо не погодитися, що за таких умов міжнародне право перманентно зазнає тиску з боку конституційних принципів, тим самим набуваючи більш універсальної основи для свого подальшого розвитку в умовах міждержавної інтеграції [1, с. 297]. Саме таким чином, міжнародна й державні (національні) правові системи, які складають засади відповідних правопорядків, в якості частин спільного глобального соціально-правового простору, що мають свої індивідуальні генетичні й доктринальні коріння, але ж об'єктивно взаємодіють між собою та функціонують завдяки модернізації й прогресу суспільних відносин. За таких умов все більший об'єм суспільних відносин виходить за межі держави, тому й управління світовою системою можливе лише спільними зусиллями держав. В результаті істотно підвищується роль всіх об'єктів та засобів конституційно-правового регулювання в ефективному забезпеченні управління міжнародними відносинами [9].

Висновки. Роблячи підсумки проведеного дослідження, можна сформулювати наступні висновки:

Процес конституціоналізації муніципального права необхідно розуміти у вузькому сенсі, як закріплення муніципального правових норм на рівні Основного Закону, та у широкому, як приведення всієї системи регулювання муніципально-правових відносин (у тому числі й міжнародної) у відповідність «букві та духу» Конституції.

Першим аспектом процесу конституціоналізації муніципального права є закріплення на конституційному рівні муніципально-правових норм (загалом в Конституції України міститься більш за двадцять статей, які в той чи іншій мірі торкаються питань місцевого самоврядування).

Другий аспект полягає в побудові системи національного законодавства, що деталізує муніципально-правові положення Основного Закону та повністю відповідає вимогам Конституції. При цьому, важливим фактором конституціоналізації муніципального законодавства, є вплив базових конституційних принципів і норм, які виступають певною базою для всього позитивного законодавства.

Третім аспектом конституціоналізації муніципального правопорядку, є вплив муніципально-правових положень національних конституцій держав на міжнародне право, при цьому останнє під перманентним тиском з боку конституційного права держав, що вступають у міжнародні відносини сприймає їх конституційні норми та принципи.

Розглядаючи роль та місце міжнародних стандартів у процесах конституціоналізації муніципального права, можна говорити про наступні фактори:

прямої вплив міжнародних стандартів місцевого самоврядування на конституціоналізацію муніципального права, що відбувається через їх імплементацію до національних конституцій.

вплив на конституціоналізацію муніципального правопорядку інших європейських стандартів (окрім стандартів місцевого самоврядування, зокрема міжнародних стандартів з прав людини), що знайшли відображення в національній

Конституції.

«зворотній» вплив положень національних конституцій на міжнародне право, який полягає у їх закріпленні до міжнародних договорів та таким чином обумовлює конституціоналізацію міжнародного муніципального правопорядку.

Список використаної літератури

1. Волошин Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти: моногр. / Ю. О. Волошин; за ред. М. О. Баймуратова. – К.: Логос, 2010. – 428 с.
2. Подорожна Т. Загальнотеоретичні аспекти конституціоналізації правової системи України: постановка проблеми / Т. Подорожна // Публічне право. – 2013. – № 3. – С. 277-285.
3. Конституціоналізація [Електронний ресурс] // Юридический словарь. – Режим доступу: <http://enc-dic.com/legal/Konstitucionalizacija-7706.html>
4. Тихомиров Ю. А. Коллизионное право / Ю. А. Тихомиров. – М.: НОРМА, 2000.
5. Бондарь Н. С. Местное самоуправление и конституционное правосудие: конституціоналізація муніципальної демократії в Росії / Н. С. Бондарь. – М.: НОРМА, 2008. – 278 с.
6. Конституція України (з офіційними тлумаченнями Конституційного суду України): прийнята 28 червня 1996 року. – Харків: Ксилон, 2006. – 380 с.
7. Квач С. С. Конституція України як джерело муніципального права України / С. С. Квач // Вісник Маріупольського державного університету. Серія Право. – 2012. – Вип. 3-4. – С. 189-194
8. Квач С. С. Імплементация положений Европейської хартії місцевого самоврядування в конституціях сучасних країн / С. С. Квач // Порівняльно-правові дослідження. – 2012. – № 1-2. – С. 152-159.
9. Баймуратов М. О. Місцеве самоврядування як фактор інтернаціоналізації національного та конституціоналізації міжнародного правопорядків [Електронний ресурс / М. О. Баймуратов]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3633>
10. Нерсесянц С. В. Чистое учение о праве Г. Кельзена [Електронний ресурс] / С. В. Нерсесянц – Режим доступу: http://www.adhdportal.com/book_3605_chapter_106_4._CHistoe_uchenie_o_prave_G_Kelzena.html
11. Орзіх М. П. Європейський вимір конституційного реформування в Україні: концептуальний підхід / М. П. Орзіх // Стратегічні пріоритети. – 2008. – №2. – С.149-155.
12. Кампо В. М. Про конституціоналізацію зовнішніх відносин України: євроінтеграційний аспект / В. М. Кампо // Вісник Конституційного суду України. – 2007. – № 6. – С. 50-61.
13. Баймуратов М. О. Муніципальні права людини: теоретико-аксіологічні підходи до визначення та розуміння [Електронний ресурс] / М. О. Баймуратов. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3845>
14. Василевич Г. А. Конституціоналізація текущего законодательства и практики его применения – важнейший юридический императив [Електронний ресурс] / Г. А. Василевич. – Режим доступу: <http://uristy.ucoz.ru/publ/23-1-0-1162>
15. Чернопищук Я. В. Конституціоналізація процесу європейської інтеграції України: дис ... канд. юрид. наук / Я. В. Чернопищук. – Одеса, 2013. – 259 с.
16. Мартенс Ф. Ф. Современное международное право цивилизованных народов. В 2-х томах. Том 1 / Ф. Ф. Мартенс, под ред. В. А. Томсинова. – М.: Зерцало, 2008. – 209 с.

Стаття надійшла до редакції 18.12.2013 р.

D. S. Shupik

ROLE OF EUROPEAN STANDARDS IN THE COURSE OF MUNICIPAL LAW ENFORCEMENT' CONSTITUTIONALIZATION

The article investigates the phenomenon of constitutionalization of municipal law and order, and the role of international standards in implementation of constitutionalization. The

author examines the concept of constitutionalization, finds its basic features. The author distinguishes the overall direction of the process of constitutionalization of municipal law and defines the role of the European standards of local democracy in the implementation of these processes.

Constitutionalization of municipal law is considered as the process of fixing the rules of municipal law in the national Constitution, the process of detailing the constitutional norms, and the process of bringing the entire national system of sources of community law in accordance with the Constitution and the process of influence municipal legal norms of the constitutions of the States which entering into international legal relations on the formation of the system of international law and international standards of local self-government.

The result of the research is the presentation of the author's position regarding the definition of the process of constitutionalization of municipal law. The author distinguishes several of the factors influence international legal standards on this process.

Key words: *constitutionalization, international standards of local self-government, constitutionalization of municipal law,; constitutional legalization.*

УДК 341.461:ЄС

О. М. Калініна

ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСКОРДОННОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ КОМПАНІЙ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ З УРАХУВАННЯМ ОСТАННІХ ПРАВОВИХ ЗМІН

В даній статті розглядається можливість транскордонного переміщення компаній та фірм в межах Європейського Союзу задля реалізації свободи заснування та економічної діяльності. Йдеться про перспективи вдосконалення корпоративного права Європейського Союзу в сфері регулювання транскордонної діяльності компаній, з урахуванням останніх правових змін і тенденцій та з метою створення кращих загальних умов для функціонування компаній на всій території ЄС.

Ключові слова: *Корпоративне право, Європейський Союз, корпоративна мобільність, держави-члени, транскордонна діяльність компаній, свобода заснування, рішення Суду ЄС, злиття, компанії та фірми, центральна адміністрація, зареєстрований офіс, транскордонне перетворення.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день в Європейському Союзі компанії перетинають кордони кожен день. Тисячі компаній усіх форм і розмірів, які засновані в більш ніж одній державі-члені через філії або дочірні компанії, пропонують свої продукти і послуги. Компанії користуються корпоративною мобільністю для діяльності в Внутрішньому ринку ЄС. Однак сучасне корпоративне право ЄС не відповідає змінам, що відбуваються в європейському правовому та економічному просторі протягом останніх десятиріч, а тому стає перепоною для компаній діяти транскордонно в межах Союзу. Наразі в ЄС відсутня гармонізація багатьох аспектів, що стосуються питань транскордонної діяльності компаній.

Протягом значного часу відповіді на основні питання, що стосувалися діяльності компаній за кордоном, надавалися Судом Європейського Союзу. За часи існування та розвитку корпоративного права Європейського Союзу Суд ЄС виніс низку рішень по справах, які тим або інакшим чином стосувалися транскордонної діяльності компаній. Однак Суд ЄС у власних висновках був не послідовним, і рішення по справах є достатньо суперечливими, а тому потребують подальшого розвитку, тлумачення та нормативно-правового врегулювання.